

ЖИТТЯ, ЯКЕ ВІДОБРАЖАЄ ЕПОХУ (до 100-річчя від дня народження професора Д.П. Чухрієнка)

8 листопада 2018 року виповнилось 100 років від дня народження відомого українського хірурга, ректора Дніпропетровського медичного інституту (1953-1959 рр.) доктора медичних наук, професора, засновника хірургічної школи на Дніпропетровщині Дмитра Павловича Чухрієнка – видатної особистості, Заслуженого діяча науки та техніки УРСР, дійсного члена Міжнародного товариства хірургів.

Дмитро Павлович пішов з життя 22 вересня 1999 року, залишивши по собі не тільки добру пам'ять про чудову людину та хірурга-новатора – він став вчителем і надихнув на подальший творчий пошук ціле покоління

лікарів, у тому числі хірургів, анестезіологів і навіть терапевтів, які стали його послідовниками в розумінні високої гуманної місії **ЛІКАРЯ**, продовжуючи справи свого **ВЧИТЕЛЯ**.

Життєвий і творчий шлях Дмитра Павловича є портретом долі поколінь і відображає цілу епоху в хірургії і медичній науці України.

Професор Дмитро Павлович Чухрієнко народився в сільській родині в селі Красненьке Іллінецького району Вінницької області. На його долю, як і на долю всього покоління того часу, випали лихі літа громадянської війни, голодомору, в роки якого померла його мати, потім колективізація, буремні роки війни і випробування післявоєнних мирних часів. Напочатку юнацького життя жага до знань привела босоногого хлопця до Вінницької фельдшерської школи, потім до медінституту, студентом якого він став у 1938 році. Навчання поєднував з роботою в психіатричній лікарні. Було важко, адже у нього вже була сім'я – дружина, теж

студентка медичного інституту, і в 1941 році народився син Віталій.

22 червня 1941 року було складено іспит за 3-й курс і в цей же день було оголошено початок війни. Серед добровольців, які пішли на фронт захищати батьківщину, був і Дмитро Чухрієнко.

Напочатку липня 1941 р. він прибув у 212-й польовий шпиталь 112-ї армії, яка вела тяжкі оборонні бої в районі Могилів-Подільського району. Саме тут майбутній хірург отримав своє бойове та професійне хрещення.

У 1942 році Дмитра Павловича, як студента, що не закінчив навчання, для його завершення

відправили з фронту до міста Куйбишева (зараз Самара). Після завершення навчання в Куйбишевському медичному інституті був направлений на фронт, де продовжував службу на посаді старшого лікаря стрілецького полку Першого Українського фронту. Брав участь у звільненні міст Орла, Чернігова, Тернополя, Львова, Мостиська, Перемишля, Кракова, Праги.

Дмитро Павлович під час безпосередньої участі у військових діях був тричі поранений. Нагороджений п'ятьма бойовими орденами (ордени Вітчизняної війни I та II ступенів і Червоної Зірки), а також 13 медалями. Закінчив війну капітаном медичної служби.

Військовий досвід сформував його неординарну особистість, був для нього безцінним як у якості хірурга, так і організатора.

Після завершення війни та повернення на рідну Вінничину, у грудні 1945 року Дмитра Павловича було обрано асистентом кафедри хірургії Вінницького медичного інституту, де під

керівництвом професора І.Я. Дейнеки в 1949 році він захистив кандидатську, а в 1955 році - докторську дисертацію, присвячену проблемі кишкової непрохідності.

З 1950 по 1953 рік працював першим заступником міністра охорони здоров'я України, а з 1953 по 1959 рік – ректором Дніпропетровського медичного інституту. Працюючи на цих важливих посадах у ці важкі післявоєнні роки, Дмитро Павлович приділяв багато часу і сил відновленню служби охорони здоров'я в Україні. Зумовлено це було тим, що існувала нагальна потреба у формуванні та оновленні професорсько-викладацького складу Дніпропетровського медичного інституту, який повернувся з евакуації. Саме в той період повернулися з фронту та закінчили навчання В.М. Дзяк, Є.Ф. Багацький, А.К. Тихий, С.Є. Стебельський та багато інших талановитих лікарів, які пройшли фронт і стали в подальшому стрижнем кадрового потенціалу медичного інституту, а потім і медичної академії.

З професійної точки зору яскравими стали роки керування Дмитром Павловичем хірургічною кафедрою Дніпропетровського медичного інституту.

У цей період професор Д.П. Чухрієнко створив на кафедрі великий колектив однодумців, активно залучав до наукової роботи молодих фахівців, студентів 6 курсу, які займалися клінічними та експериментальними науковими дослідженнями, втілювали нові хірургічні напрямки в практичну діяльність лікарні.

З 1952 року в Україні почала розвиватись торакальна та серцева хірургія, Дмитро Павлович, розуміючи пріоритет цього напрямку, вже до 1958 року особисто зробив 60 резекцій легень. У червні 1957 року він робить першу операцію на працюючому серці за допомогою власно сконструйованого комісуротома хворій з ревматизмом і мітральним стенозом. У подальшому він проводив операції на серці не тільки при набутих вадах, але й панцирному серці, коарктації аорти, незарощеному боталовому протоці і десятки операцій на легенях при туберкульозі, злоякісних пухлинах, полікістозі, нагнійних захворюваннях. Нагальним стало створення торакального відділення. Дмитро Павлович організував перший у Дніпропетровській області бронхоскопічний центр.

До 1958 р. Д.П. Чухрієнко вже мав особистий досвід 60 резекцій легень. До появи апарата УКЛ всі резекції в клініці виконували строго анатомічно з роздільною обробкою елементів кореня легені під інтратрахеальним наркозом. Саме в цей ранній період розвитку легеневої хірургії в Дніпропетровській області з'являються наукові праці Д.П. Чухрієнка: «До питання про повторну торакотомію після резекції двох часток правої легені», «Про методику запобігання і зупинки кровотечі з плевральних зрощень і плеври під час операції резекції легені», «Резекція легені з приводу бронхоектатичної хвороби у хворого на епілепсію» (1958), «Роль і значення м'язових релаксантів при сучасних методах знеболювання» (1959). Вже тоді Д.П. Чухрієнко звертає увагу на такі технічно важливі моменти операції, як виконання екстраплеврального пневмолізу, попередню перев'язку і перетинання великих судин кореня або частки легені, парієтальну плевроектомію.

Виконання великих хірургічних втручань потребувало більш тісної співпраці з анестезіологами, і саме той період ознаменувався розвитком ендотрахеального наркозу. Не можна не згадати з цього приводу М.М. Гриньова, який у 1956 році проводить перший у нашій області наркоз з використанням міорелаксантів. Т.Д. Коненкова-Трегубова на кафедрі шпитальної хірургії № 2, якою керував професор Д.П. Чухрієнко, захищає кандидатську дисертацію «Досвід

застосування штучної гіпотонії за допомогою пентаміну в клініці загальної хірургії». У наступні роки під керівництвом професора Д.П. Чухрієнка було захищено низку дисертацій, присвячених знеболюванню в торакальній хірургії. Серед них: І.С. Білого – «Нейроплегія», Н.В. Чебікіної – «Знеболювання при хірургічному лікуванні туберкульозу легень», М.В. Бандуристого – «Знеболювання при операціях на серці», Л.М. Моїсєєвої – «Знеболення при оперативному втручанні на вологій легені», І.В. Добровольського – «Знеболювання при операціях на легенях».

Для школи Д.П. Чухрієнка було характерним комплексне вирішення досліджуваних проблем. Це знайшло відображення в кандидатських дисертаціях Н.М. Хорошманенка «Функція нирок при мітральній комісуротомії», А.І. Норової – «Визначення показань до операції «мітральної комісуротомії», М.Р. Зеліковича – «Експертиза працездатності хворих після мітральної комісуротомії», А.Н. Кущо – «Операція Фієскі при хронічній коронарній недостатності», І.Х. Ковалюка – «Функціональні зрушення в організмі при стенозі грудного відділу аорти». Розробку показань до хірургічного лікування хворих з пороками мітрального клапана проводили разом із завідувачем кафедри шпитальної терапії № 2 професором В.М. Дзяком, Б.М. Безбородьком, О.М. П'ятаком.

Велику увагу професор Д.П. Чухрієнко приділяв вивченню проблеми пневмотораксу. У 1967 р. під його керівництвом Б.О. Мільков захистив кандидатську дисертацію на тему «Спонтанний пневмоторакс у практично здорових людей».

У 1968 р. під керівництвом професора Д.П. Чухрієнка В.О. Бондаренко захищає докторську дисертацію на тему «Патологічний (спонтанний) пневмоторакс», що стала основою для написання Дмитром Павловичем монографії у співавторстві з М.В. Даниленко, В.О. Бондаренко та І.С. Білим «Спонтанний (патологічний) пневмоторакс».

Особливу увагу професор Д.П. Чухрієнко приділяв проблемі закритих ушкоджень органів грудної порожнини. Під його керівництвом доцент кафедри Р.К. Крикент вивчає травми грудної клітки. До 1959 р. ним було вивчено понад 3 тисячі (!) випадків таких ушкоджень. Він детально проаналізував особливості закритої травми грудної клітки в працівників чорної металургії, описав ушкодження грудної клітки в мешканців сільської місцевості, дав докладну характеристику автотранспортної травми, роз-

робив тактику хірурга при проникних пораненнях грудей. Як у вітчизняній, так і в зарубіжній літературі аналогів за масштабом і глибиною дослідження з цієї теми на той час не було.

У 1975 р. Б.О. Мільковим була успішно захищена докторська дисертація на тему «Закрита травма грудей», що стала основою для монографії А.Ю. Романенка, Д.П. Чухрієнка, Б.О. Мількова «Закриті ушкодження органів грудної клітки» (1982). На підставі обстеження на той час 4567 хворих із закритою травмою грудей була розроблена класифікація ушкоджень, діагностика і система лікувальних заходів при травмі грудної клітки.

Однією з проблем, що протягом кількох років вивчалися на кафедрі, був синдром шокової легені. У науково-практичній розробці діагностики та лікування цього грізного ускладнення брали участь Д.П. Чухрієнко, Н.Д. Чухрієнко, О.І. Решетова, Б.О. Мільков, Н.О. Смирнова, Г.Б. Шкарупа.

Починаючи з 70-х років, однією з актуальних клінічних проблем стала проблема ателектазу легень, профілактики післяопераційних ускладнень, а саме післяопераційної пневмонії.

Д.П. Чухрієнко і Н.Д. Чухрієнко, на той час асистент кафедри фтизіатрії Дніпропетровського медичного інституту, на підставі вивчення 874 клінічних спостережень, результатів численних експериментальних досліджень встановили етіологію і патогенез ателектазу легень, описали різні варіанти клінічного перебігу, розробили класифікацію ателектазів. У зв'язку з цим, у клініці було обґрунтована доцільність впровадження дихання під підвищеним тиском і розроблені необхідні для цього прилади, як метод профілактики та лікування ателектазів легень, за які співробітники отримали авторські свідоцтва.

За час завідування кафедрою хірургії з 1956 по 1981 рік під керівництвом Дмитра Павловича було підготовлено й захищено 18 докторських та 85 кандидатських дисертацій. Серед його учнів були відомі в Україні хірурги: академік НАМН України В.О. Бондаренко, член-кор. НАМН України О.В. Люлько, Ю.О. Філіппов, професори М.М. Гриньов, Л.Н. Коваленко, В.Г. Ананьєв, А.С. Гаджиєв, І.С. Білий, М.М. Бондаренко, Б.О. Мільков, В.А. Коссе, І.В. Люлько, Я.С. Березницький.

Активну педагогічну та наукову роботу проводили доцент О.І. Гавриленко, Е.Ф. Самарець, асистенти Д.Л. Лебедь, Д.В. Сердюк, Н.О. Смирнова, Г.В. Тяжельнікова, Б.І. Хлистун та інші. На кафедрі працювали В.П. Кришень,

О.Б. Кутовий, які в подальшому захистили докторські дисертації та стали професорами. За роки керування кафедрою Дмитром Павловичем опубліковано 21 монографія за різними хірургічними напрямками, видано 3 атласи з проблем урології та хірургії молочної залози. Значний внесок Дмитро Павлович зробив у розвиток невідкладної хірургії органів черевної і грудної порожнини. Його монографії «Непрохідність кишок», «Спайкова хвороба», «Зовнішні кишкові нориці», «Внутрішньочеревні абсцеси та флегмони», «Хірургія перфоративних гастродуоденальних виразок», «Хімічні опіки стравоходу», «Ателектази легень», атласи операцій на сечостатевої та урогінекологічній системах, пластичних операцій на молочних залозах допомогли засвоєнню спеціальності цілому поколінню хірургів.

Дмитро Павлович був хірургом широкого діапазону. Ним були розроблені методики операційних втручань на органах черевної порожнини, торакальні операції, вперше запропонована алопластика лавсановою сіткою при опущенні нирки, випаданні прямої кишки, матки, великих грижах.

Під керівництвом професора Д.П. Чухрієнка колектив кафедри проводив активну новаторську, педагогічну, наукову, лікувальну, консультативну роботу, і кафедра стала однією з провідних в Україні.

Значний внесок зробила кафедра у вирішення проблем патології серця, легенів, стравоходу, шлунка, молочної залози, органів сечовивідної системи. Широко розроблялись і впроваджувались нові реконструктивні, пластичні операції, алотрансплантація, ендотрахеальне знеболювання. Вперше в Дніпропетровській області почали виконуватися операції на серці. Застосовано екстракорпоральний гемодіаліз.

Через усе життя Д.П. Чухрієнко проніс велику любов до свого народу і своєї справи, зберігши широту душі і щире серце, являючи собою зразок вірності громадянському і професійному обов'язку.

*За дорученням асоціації хірургів
Дніпропетровської області,
проф. Березницький Я.С., Кутовий О.Б.,
Люлько І.В., Решетова О.І., Самарець Е.Ф.*

Дмитро Павлович пішов із життя у віці 81 року. Учні, колеги та колектив медичної академії пам'ятають цю чуйну людину, прекрасного фахівця, хірурга та науковця. У музеї медичної академії є погруддя Дмитра Павловича, яке створив запорізький скульптор І.М. Носенко, його особисті документи та речі.

Відзначаючи особисті якості Дмитра Павловича, його внесок в підготовку медичних кадрів, втілення новітніх методів на теренах області і міста, на фасаді головного корпусу Дніпропетровської медичної академії був встановлений барельєф професора Дмитра Павловича Чухрієнка.